

FILOSOFEREN MET KINDEREN (DOOR SILVIE MOORS)

Themagericht praten over boeken kan prima volgens de methode ‘filosoferen met kinderen’ (FMK). Sommige verhalen, fragmenten in boeken of gedichten lokken de lezer uit zijn tent, stellen hem vragen.

Waarom filosoferen?

Filosoferen met kinderen is een discipline die kinderen wil aanzetten tot nadenken. De achterliggende idee is dat kinderen enerzijds het fundamentele recht hebben om zelf hun gedachten en meningen te ontwikkelen en dat ze anderzijds in staat zijn tot abstract nadenken. Bovendien wil filosoferen met kinderen het redeneren, logisch denken en formuleren van een eigen mening stimuleren.

Waar komt filosoferen met kinderen vandaan?

Eind jaren zestig, begin jaren zeventig van de vorige eeuw had professor Matthew Lipman genoeg van studenten die braaf hun cursus uit het hoofd kenden, maar niet in staat bleken zelfstandig na te denken. Daarom ontwikkelde hij een programma om kinderen zelf te leren nadenken over de dingen om hen heen: het P.C.-programma. Lipman heeft een idealistische kijk op dit filosofeerprogramma. Hij hoopt dat kinderen door het filosoferen – en door zo zelfstandig na te denken – een moreel bewustzijn en een verantwoordelijkheid ten opzichte van de maatschappij ontwikkelen. Het onderzoek van metafysische kwesties, het filosoferen, is niet een doel op zich, maar wel een middel om onder meer bij ethische kwesties het beste voor het grootste deel van de maatschappij te bekomen. Een maatschappij heeft namelijk mensen met visie nodig. En zulke mensen krijg je niet als je kinderen opvoedt binnen een reproductief denksysteem.

Hoe filosoferen?

Wanneer je begint te filosoferen, hou je best de volgende basisprincipes in het achterhoofd:

- Als je filosofeert met kinderen, ben je niet de ‘alwetende volwassene’. Je bent wel de vragensteller: je verwacht antwoorden, peilt naar argumenten en confronteert verschillende meningen met elkaar.
- Je stelt vragen die abstract genoeg blijven. Filosoferen is geen kringgesprek: anekdotes of persoonlijke verhalen komen er niet aan te pas. Bij filosoferen blijf je abstract redeneren. Als de vragen toch te persoonlijk worden, probeer dan vriendelijk maar kordaat weer op het abstracte spoor te komen.
- Je stelt vragen die aangepast zijn aan het begripsvermogen van het kind. Aan een zesjarige stel je je vragen anders dan aan een twaalfjarige.
- Je vragen zijn meestal niet met ‘ja’ of ‘nee’ te beantwoorden, maar vragen om een duidelijke argumentatie. Het zijn open vragen. Let ervoor op dat je eigen overtuiging niet ongemerkt in je vraag sluipt. Dus niet: is god boos als het regent? Maar wel: waarom regent het?
- Geen enkel antwoord op een vraag is juist of fout.
- Ga in op de antwoorden. Probeer het antwoord samen met je gesprekspartners te verfijnen. Wat bedoelt hij precies? Kan hij dat bewijzen? Hoe weet hij dat zeker? Wat vinden de anderen ervan? Om te kunnen doorvragen heb je een zeker inlevingsvermogen nodig. Probeer je in te leven in de gedachtestroom van je gesprekspartners.
- Filosoferen met kinderen doe je in een kring. Er is één gespreksleider en dat ben jij. De kinderen zijn vrij om al dan niet te antwoorden op je vragen. Binnen de filosofische kring moet er niets. We gaan ervan uit dat ook kinderen die niet actief deelnemen aan het gesprek er toch iets aan kunnen hebben door bijvoorbeeld gewoon te luisteren naar de anderen.

- Filofoferen met kinderen wil zelf laten nadenken, met elkaar laten praten op een abstract niveau, wil kinderen leren argumenteren. In elk goed boek vind je metafysische thema's waarover je het kan hebben.
- Als begeleider van een leesgroep is het belangrijk om kinderen op een goede manier te laten praten over boeken. Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Als begeleider stel je vragen die verder moeten peilen dan 'waarom' maar die het gesprek niet in een bepaalde richting mogen duwen. Je bent als begeleider de moderator, je vraagt naar argumenten, stelt nieuwe vragen en laat je lezers zo zelf tot bepaalde inzichten komen.

Meer lezen?

- In de werkmodellen kan je voor elk boek mogelijke thema's en gespreksonderwerpen terugvinden. De werkmodellen kan je downloaden op www.kjv.be, in de rubriek 'Voor begeleiders', bij 'Werkmodel'.
- 'Filofoferen met kinderen : een gesprek met Marja van Rossum en Ingeborg Hendriks' / Annemiek Haalboom. In: *Leesgoed*, vol. 31 (2004), afl. 7, pag. 304-306.
- 'Lat-relatie of huwelijk? : Over de mogelijke verhouding tussen filosofie en jeugdliteratuur' / Karen Ghonem-Woets. In: *Leesgoed*, vol. 31 (2004), afl. 7, pag. 307-310.
- *Van boeken ga je denken : filofoferen met kinderen aan de hand van jeugdliteratuur* / Richard Anthone en Silvie Moors (Acco, 2002)
- 'Wie ben ik? ; een filosofische boekenspeurtocht naar onszelf' / Silvie Moors. In: *Leesgoed*, vol. 31 (2004), afl. 7, pag. 300-303.